

From Cauterization to Placebo
(A Comparative Analysis of the Therapeutic Functions of Folk
Beliefs in Houshang Moradi Kermani's *You Are No Stranger*
from the Perspective of Modern Medicine)

Mahboubeh Majidinia¹, Akram Haratian^{*2}

Abstract

Folk healing beliefs are widely reflected in narrative literature. Prior to modern medicine, communities relied on local experience, rituals, and supernatural beliefs to confront illness. Focusing on Houshang Moradi Kermani's autobiographical narrative *You Are No Strange*, this study compares traditional healing practices with modern medical knowledge. Rather than dismissing them merely as superstition, it explains their psychological, social, and cultural functions within their historical context. Drawing upon medical anthropology, health psychology, and the theory of the placebo effect, this study argues that rituals such as cauterization, the use of amulets, the burning of rue (Esfand), prayer-writing, fortune-telling, and warding off the evil eye

Date received: 02/11/2025

Date Review: 09/03/2026

Date accepted: 06/04/2026

Date published: 23/09/2026

* Corresponding Author's E-mail:
akramharatian@iau.ac.ir

1. Lecturer Department of Persian Language and Literature, Isf.C., Islamic Azad University, Isfahan, Iran.

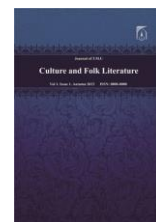
<https://orcid.org/0009-0007-5560-2729>

2. Assistant professor Department of Persian Language and Literature, Isf.C., Islamic Azad University, Isfahan, Iran.

<https://orcid.org/0000-0002-5324-5429>

Copyright: © 2026 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY- NC) license <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>.

operated as psychological coping mechanisms in the absence of modern clinical care. The findings demonstrate that despite their inherent risks, folk medical systems furnished a framework of hope, meaning, and social support elements from which modern medicine can potentially benefit.

Keywords: Houshang Moradi Kermani; folk medicine; placebo; medical anthropology; *You Are No Stranger*.

Theoretical Background

Folk literature is a major source for understanding culture, social relations, and everyday life because narratives preserve historical realities (Mahjoub, 2011). In addition to poverty, orphanhood, loneliness, and human relationships, *You Are No Stranger* records the customs and healing beliefs of the people of Sirch village. Earlier studies have examined its folklore, myths, magic, superstition, and traditional medicine (Mohammadnejad & Parham, 2019; Mohammadnejad & Joneidi, 2023; Shiri, 2023). However, they have not systematically compared these beliefs with modern medicine or interpreted their psychological functions through medical anthropology and placebo theory. This theoretical gap highlights the need for the present study, which seeks to interpret these beliefs not merely as superstitions, but as meaning-making systems and coping mechanisms, thereby exploring the long-standing relationship among culture, literature, and mental health.

Objectives and Research Questions

The primary objective is to analyze the folk healing beliefs and practices depicted in this narrative, to explain their latent psycho-social functions, and to compare them with the principles of modern medicine. The secondary objectives are to identify and classify these

folk therapeutic methods, conduct a comparative analysis with contemporary medical knowledge, and examine the role of the placebo effect within these traditional practices. The research questions are as follows: What folk healing beliefs and rituals are reflected in this work, and what are their cultural-historical roots? What are their psychological and social functions, particularly within the framework of the placebo effect? Can modern medicine draw upon these meaning-making systems to develop a more holistic and integrative treatment paradigm?

Hypotheses

The primary hypothesis is that many rituals, despite lacking proven medical efficacy, functioned as coping mechanisms by reducing anxiety and increasing hope and positive expectation. The second hypothesis is that they contributed to perceived well-being by creating a sense of control, activating placebo responses, and reinforcing the healer-patient relationship. The third is that negative beliefs, including *sarkhori*, could create harmful expectations and act through a nocebo mechanism.

Data Collection and Method

This qualitative study applies content analysis and a comparative-analytical approach. Its primary source is *You Are No Stranger* (Moradi Kermani, 2005); relevant scholarly works serve as secondary sources. Data were collected through systematic library-based note-taking and examined at three levels: descriptive, by presenting each ritual in its narrative context; comparative, by assessing it against modern medical principles; and analytical, by interpreting its psychological and social functions.

Analysis and Discussion

The theoretical framework integrates perspectives from medical anthropology, health psychology, and placebo research. The findings show that each ritual contains deep symbolic meanings beyond its physical action that contribute to reducing patient and familial anxiety while fostering hope. Although "cauterization" of a child's forehead is medically hazardous, within its indigenous cultural framework, it functioned as a decisive intervention to expel illness and effectively restored a sense of agency and empowerment to the patient's family (Ghofrani & Tanhaei, 2013). Amulets and written prayers transferred part of the perceived responsibility for healing to a supernatural power, reducing emotional burden and activating the placebo effect. Burning wild rue and passing through fire symbolically separated polluted from purified space and reconstructed psychological security (Bolukbashi, 2010).

The "Mashk- $\square$ v" treatment for bee stings, reliant on collective community belief, reinforces anticipation of recovery. Palmistry and divination, particularly through the poetry of Hafez, constitute a wisdom-oriented and meaning-affirming system for confronting helplessness and reinforcing cultural identity, exemplifying how "in times of helplessness, people take refuge in the unseen..." (Zarrinkoub, 2004). Rituals against the evil eye transformed invisible threats into manageable symbolic actions. Conversely, *Sarkhori* illustrates how negative expectation may intensify distress and produce a nocebo-like response.

Furthermore, these folk healing systems performed a critical social function: By gathering relatives and community members around the patient, these practices created emotional support networks and reinforced social cohesion. Moradi Kermani's non-judgmental narration provides a humanistic testament to the deep interconnection between cultural frameworks and psychological well-being.

Conclusion

The healing beliefs represented in *You Are No Stranger* are parts of the traditional community's system of care and meaning-making; they were neither merely superstition nor equivalent to scientific medicine. Their main value lay in producing hope, empathy, social support, and a therapeutic relationship. Modern medicine may incorporate these relational and cultural strengths while rejecting harmful procedures and unsupported claims. Such literary works document the lived experience of illness and show that effective care must address the body, psychology, culture, and social environment.

References

- Bolukbashi, A. (2010). *Living in one's own culture and looking at other cultures: Thirty essays on culture*. Golazin. [In Persian].
- Zarrinkoub, A. H. (2004). *Notes and reflections: Essays, critiques, and observations*. [In Persian].
- Sokhan. [In Persian].
- Shiri, M. (2023). *You Are No Stranger: Traces of myths, legends, superstitions, and magic in the narrative*. *Research Journal of Bakhtiari Studies and Iranian Ethnic Groups*, 2, 173–200. [In Persian].
- Ghofrani, A., & Tanhaei, N. (2013). Cauterization as a therapeutic method and its position and significance in the history of Muslim medicine. *History of Islam and Iran*, 18, 37–49. [In Persian].
- Mahjoub, M. J. (2011). *Iranian folk literature: A collection of essays on Iranian legends, traditions, and customs* (H. Zolfaghari, Ed.). Cheshmeh. [In Persian].
- Mohammadnejad, M., & Parham, M. (2019). An analysis of folklore in Houshang Moradi Kermani's *You Are No Stranger*. In *Proceedings of the Seventh National Conference on Literary*

Textual Studies: A New Perspective on Children's and Young Adult Literature. Islamic Azad University. [In Persian].

Mohammadnejad, M., & Joneidi, F. (2023). An overview of folk medicine and traditional healing in the works of Houshang Moradi Kermani. In *Proceedings of the Fourteenth National Conference on Literary Textual Studies*. [In Persian].

Moradi Kermani, H. (2005). *You are no stranger*. Moein. [In Persian].

فصلنامه فرهنگ و ادبیات عامه

سال ۱۴، شماره ۶۹، پاییز ۱۴۰۵

مقاله پژوهشی

از داغ کردن تا پلاسیبو

(واکاوی تطبیقی کارکردهای درمانی باورهای عامیانه در داستان شما که

غریبه نیستید هوشنگ مرادی کرمانی از منظر پزشکی نوین)

محبوبه مجیدی‌نیا،^۱ اکرم هراتیان^{۲*}

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۸/۱۱ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۱۲/۱۸

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۱/۱۷ تاریخ انتشار: ۱۴۰۵/۰۷/۰۱

چکیده

باورهای مردم هر جامعه معمولاً به جهان‌بینی، منظومه فکری، مکتب‌ها و نظریه‌های علمی و مذهب مربوط می‌شوند و تعیین‌کننده نوع رفتار و کردار آن‌ها هستند. بسیاری از پژوهشگران با تأمل و توجه در این باورها و ثبت آن‌ها به نتایج درخشانی دست یافتند که حاصل کار آنان دستیابی به لایه‌های فکری، تاریخی و حتی پزشکی آن جامعه بود. تحقیق در باورهای مردم که بخشی از ادبیات فولکلوریک است، پاسخی به کنجکاوی انسان درباره پیدایش جهان هستی و

۱. مدرس گروه زبان و ادبیات فارسی، واحد اصفهان (خوراسگان)، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران.

<https://orcid.org/0009-0007-5560-2729>

۲. استادیار گروه زبان و ادبیات فارسی، واحد اصفهان (خوراسگان)، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران (نویسنده

مسئول)

akramharatian@iaui.ac.ir

<https://orcid.org/0000-0002-5324-5429>

Copyright: © 2026 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY-NC) license <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>.

تاریخ بشریت است. این پژوهش به بررسی تطبیقی باورها و روش‌های درمانی عامیانه در داستان شما که غریبه نیستید اثر هوشنگ مرادی کرمانی از دیدگاه پزشکی نوین می‌پردازد. هدف اصلی، نقد یا رد این باورها به عنوان خرافات نیست؛ بلکه واکاوی کارکردهای روان‌شناختی، اجتماعی و فرهنگی آن‌ها در بافت خود است. با استفاده از چارچوب‌های انسان‌شناسی پزشکی، روان‌شناسی سلامت و مطالعات اثر پلاسیبو، این پژوهش استدلال می‌کند که آیین‌هایی مانند داغ کردن، استفاده از تعویذ، اسپند دود کردن و درمان‌های نمادین، در غیاب دسترسی به سیستم پزشکی نوین، نقش مکانیسم‌های مقابله‌ای را ایفا می‌کرده‌اند که از طریق کاهش اضطراب، ایجاد احساس کنترل و فعال‌سازی اثر پلاسیبو، به مدیریت بیماری و رنج کمک می‌کردند. نتایج نشان می‌دهد که این باورها، در کنار خطرات بالقوه‌شان، سیستمی از معناداری و مراقبت را ارائه می‌دادند که پزشکی مدرن می‌تواند با درک عمیق‌تر ابعاد روانی - اجتماعی بیماری، از آن بهره‌برد.

واژه‌های کلیدی: هوشنگ مرادی کرمانی، فرهنگ عامه، پزشکی عامیانه، پلاسیبو، انسان‌شناسی پزشکی، شما که غریبه نیستید.

۱. مقدمه

در تمامی جوامع باورها و آداب و رسوم، به عنوان الگوهایی پذیرفته شده، جریان‌ی پویا و متغیرند که در گذر زمان دگرگون می‌شوند. رسمی در گذشته وجود داشته که به مرور زمان محو یا کم‌رنگ شده و برعکس پیش‌تر وجود نداشته، ولی امروز در باور مردم جای دارد. بسیاری از باورهای درمانی عامیانه در پزشکی نوین تغییر کرده و یا مطرود شده، اما در این بین برخی از این باورهای عامیانه درمانی، جنبه روان‌درمانی داشته است و امروز نیز همچنان کاربرد دارد. اگرچه داستان شما که غریبه نیستید در روستای سیرچ کرمان رخ می‌دهد، اما باورهایی که نویسنده بدان اشاره دارد، در بسیاری از شهرها و روستاهای ایران وجود داشته و دارد. این داستان بخش‌هایی از زندگی واقعی هوشنگ مرادی کرمانی

از داغ کردن تا پلاسیو... _____ مجبویه مجیدی‌نیا و همکار

است و به همین روی نشانه‌های فولکلوریک در آن بسیار ملموس است. نویسنده در صفحه آغازین داستان می‌گوید: «این کتاب بی‌هیچ تحقیق و یادداشتی، فقط از حافظه برآمده است» (مرادی کرمانی، ۱۳۸۴، ص. ۷).

توجه به باورها و اعتقادات رایج در بین مردم، از عناصر مهم پژوهش در فرهنگ عامه است. داستان و افسانه و سرگذشت و حکایت و مثل و ترانه، هر قدر دور از واقعیت‌های زندگی امروز یا زندگی عصری که داستان در آن پدید آمده است باشد، باز خواه و ناخواه حقایقی از وضع اجتماعی زندگی مردم عصر نویسنده در آن راه می‌یابد و همین نکته است که این‌گونه داستان‌ها را به صورت مهم‌ترین و غنی‌ترین منابع مطالعه جامعه‌شناسی و تحقیق در زندگی اجتماعی عصر تألیف آن درآورده است (محبوب، ۱۳۹۳، ص. ۱۷۰). امروز بسیاری به این باورها به دیده خرافات می‌نگرند. پژوهش حاضر با اتخاذ رویکردی متفاوت، در پی آن است تا با عبور از نگاه تحقیرآمیز به خرافات، این باورهای درمانی را در چهارچوب انسان‌شناسی پزشکی و روان‌شناسی سلامت مورد بازخوانی قرار دهد.

۱-۱. شما که غریبه نیستید

شما که غریبه نیستید زندگی‌نامه خودنوشت هوشنگ مرادی کرمانی است که در سال ۱۳۸۴ش منتشر شد. مرادی کرمانی یکی از عوامل نوشتن این اثر را خواندن کتاب روزها، نوشته دکتر محمدعلی اسلامی ندوشن و تلنگری می‌داند که به او وارد کرده است (ر.ک. فیضی، ۱۳۸۸، ص. ۳۷۵). این کتاب شامل ۷۸ بخش است و اگرچه ساختار داستانی ندارد، اما هر بخش آن، ماجرا یا موقعیتی جذاب و خواندنی را بیان می‌کند. این اثر از دوران خردسالی نویسنده تا اوج جوانی او را دربر می‌گیرد و هر تکه‌اش حاوی تجربه‌ای

منحصر به فرد است که به خاطر صداقتی که در بیانش به کار رفته است، می تواند همدلی و هم ذات پنداری هر مخاطبی را حتی در فراسوی مرزها جلب کند (ر.ک. طالبی نژاد، ۱۳۸۴، ص. ۶۴).

بیان مرادی کرمانی در داستان شما که غریبه نیستید ساده و روان و زبان او محاوره ای است. سبک نویسندگی و خاطره نگاری او به سبک بسیاری از داستان نویسان نزدیک است. مرادی کرمانی درباره اثرپذیری اش از نویسندگان مطرح گفته است: «عامیانه نویسی را از صادق چوبک، شاعرانه نویسی را از ابراهیم گلستان، ایجاز را از ارنست همینگوی و گلستان سعدی، احساس را از صادق هدایت و طنز را از چخوف و دهخدا آموخته است» (هاشمی، ۱۳۸۶، ص. ۲۹).

در این کتاب، مرادی کرمانی با توصیف درد یتیمی و تنهایی، روایت فقر و محرومیت، همراه با چاشنی امید و تصویر مهربانی های مردم روستا، استفاده از طنز برای بیان دردهای اجتماعی، وجود حس نوستالژیک و گرمای انسانی، فضاهای آشنا و خاطره انگیزی را خلق کرده است.

۲. پیشینه پژوهش

تحقیق های بی شماری در قالب مقاله و پایان نامه درباره هوشنگ مرادی کرمانی صورت گرفته که هر کدام از زوایای مختلف از جمله: زندگی نامه خودنوشت، سبک شناسی آثار نویسنده و مطالعات تطبیقی، طنز و فرهنگ عامه و بررسی شیوه مرادی کرمانی در ارتباط با کودکان به تحلیل و نقد داستان های هوشنگ مرادی کرمانی پرداخته اند. در این میان، پژوهش ها با محوریت بررسی فرهنگ و باورهای عامیانه، طب و درمان سنتی در آثار هوشنگ مرادی کرمانی به ویژه در داستان شما که غریبه نیستید به قرار زیر است:

از داغ کردن تا پلاسیو... _____ مجوبه مجیدی‌نیا و همکار

- واکاوی فولکلور در «شما که غریبه نیستید» هوشنگ مرادی کرمانی (خرداد ۱۳۹۸)، نوشته معصومه محمدنژاد و مهدی پرهام که در مجموعه مقالات هفتمین همایش ملی متن‌پژوهی ادبی تهران، با عنوان نگاهی تازه به ادبیات کودک و نوجوان چاپ شده، بیانگر آن است که مرادی کرمانی، آشنایی عمیقی با فرهنگ عامه دارد و از آداب و رسوم مردم، اساطیر، ضرب‌المثل‌ها و پندارهای عامیانه در این کتاب بهره برده است. این مقاله سعی کرده است، فولکلور و ابعاد مختلف ادبیات عامیانه در زندگی‌نامه خودنوشت مرادی کرمانی را نشان دهد (محمدنژاد و پرهام، ۱۳۹۸، چکیده).

- شما که غریبه نیستید (ردپای اساطیر، افسانه‌ها، خرافات و جادوگری در داستان شما که غریبه نیستید) (پاییز و زمستان ۱۴۰۲) نوشته مریم شیری که به بررسی باورهای خرافی، اساطیر و جادوگری پرداخته و مصادیق آن را در داستان شما که غریبه نیستید واکاوی کرده است. نویسنده گفتار را به سه مبحث اساطیر و افسانه‌ها، جادو و خرافات تقسیم کرده که ابتدا اساطیر و افسانه‌های رایج در روستای سیرچ بیان شده و سپس از انواع جادو سخن به میان آمده و در بخش سوم، خرافات موجود در داستان مطرح شده است (شیری، ۱۴۰۲، ص. ۱۸۳).

- نگاهی بر طب عامیانه و درمان سنتی در آثار هوشنگ مرادی کرمانی (۱۴۰۲) نوشته معصومه محمدنژاد و فائزه جنیدی که با استفاده از روش توصیفی - تحلیلی و کتابخانه‌ای سعی شده است به کاربرد امروزی طب عامیانه و همچنین آشنایی عمیق مرادی کرمانی با درمان به شیوه عوام بپردازد. نویسندگان، آثار وی را صدفی می‌دانند که دُر و گنجینه‌ای از طب عامیانه را در دل خود محفوظ داشته است. در این مقاله بر آن است که در میان باورهای عامیانه، به برخی از باورها برمی‌خوریم که جنبه درمانی داشته و مردم، به جای علم پزشکی، به این گونه درمان‌ها روی می‌آوردند (محمدنژاد و جنیدی، ۱۴۰۲، چکیده).

نتیجه بررسی‌ها نشان می‌دهد که تاکنون پژوهشی مستقل درباره واکاوی تطبیقی باورها و روش‌های درمانی عامیانه با پزشکی مدرن در هیچ‌یک از آثار هوشنگ مرادی کرمانی و به‌ویژه در داستان شما که غریبه نیستید، انجام نشده است.

۳. روش تحقیق و چارچوب نظری

این پژوهش به باورهای درمانی در داستان شما که غریبه نیستید هوشنگ مرادی کرمانی پرداخته و این مطالعه با به‌کارگیری روش کیفی و با اتکا بر روش تحلیل محتوا انجام شده است. رویکرد پژوهش، تطبیقی - تحلیلی بوده و داده‌ها از طریق منابع کتابخانه‌ای گردآوری شده است. متن کتاب شما که غریبه نیستید به‌عنوان منبع اولیه و همچنین متون مرتبط با پزشکی مدرن، انسان‌شناسی پزشکی و روان‌شناسی سلامت در جایگاه منابع ثانویه بوده است. ابزار گردآوری داده‌ها فیش‌برداری و یادداشت‌برداری نظام‌مند از موارد مربوط به باورهای درمانی در متن داستان بوده است.

ابتدا تمامی موارد مربوط به باورها و روش‌های درمانی عامیانه در متن شناسایی و استخراج شد؛ سپس هر یک از این موارد در سه سطح توصیفی (شرح دقیق آیین درمانی در بافت داستان)، سطح تطبیقی (مقایسه با اصول و یافته‌های پزشکی مدرن) و سطح تحلیلی (واکاوی کارکردهای روان‌شناختی و اجتماعی این باورها) بررسی شد. چارچوب نظری پژوهش نیز مبتنی بر انسان‌شناسی پزشکی،^۱ روان‌شناسی سلامت^۲ و مطالعات اثر پلاسیبو^۳ است. این چارچوب امکانی فراهم می‌آورد که پژوهشگر به تحلیل عمیق‌تری از کارکردهای فرهنگی و روان‌شناختی باورهای درمانی عامیانه دست یابد. در این پژوهش هم به اثر پلاسیبو^۴ در درمان عملی (کشیدن دندان، حجامت، داغ کردن و دعادرمانی) و هم درمان‌های مذهبی (قربانی کردن، نذر دادن، سفره انداختن) پرداخته شده است.

از داغ کردن تا پلاسیو... _____ مجبویه مجیدی‌نیا و همکار

۴. بحث و بررسی

شما که غریبه نیستید آینه‌ای تمام‌نما و شفاف از باورها، آداب و رسوم عامه است. در این کتاب، باورهای درمانی نه به‌عنوان امری حاشیه‌ای، بلکه به‌عنوان بخشی جدایی‌ناپذیر از بافت زندگی روزمره و سازوکارهای مقابله با رنج و بیماری ظاهر می‌شوند. مواجهه اولیه با توصیفاتی مانند «داغ کردن پیشانی کودک»، ممکن است از منظر پزشکی مدرن، غیرقابل قبول به نظر برسد؛ اما پرسش اصلی اینجاست که آیا می‌توان این رفتارها را صرفاً براساس معیارهای علمی مدرن محکوم کرد و آن‌ها را خرافات نامید یا باید به دنبال درک منطق درونی و کارکردهای پنهان آن‌ها بود؟

فرضیه اصلی آن است که چنین آیین‌هایی، در بافت اجتماعی - فرهنگی خود، نقش مؤثری در مدیریت سلامت روانی و حتی جسمانی افراد داشته‌اند؛ نقشی که پزشکی مدرن می‌تواند با مطالعه آن، به درک جامع‌تری از پدیده درمان و رابطه پزشک با بیمار دست یابد. انسان همواره تلاش کرده که با بهره‌گیری از شرایط اقلیمی و جغرافیایی خود از طبیعت اطرافش به بهترین نحو بهره‌برد و به دانش بومی خود بیفزاید. «شیوه‌های درمانی حاصل از تجربه، آزمون و خطا از نسلی به نسل دیگر منتقل شده و تاکنون نیز بین آن‌ها باقی مانده است. این تجربه‌ها هم اکنون جزئی از دانش‌های بومی و پزشکی این مردم است» (مکاری، ۱۳۹۴، ص. ۴۵).

فراگیری و قدرت روزافزون دانش انسان‌شناسی پس از جنگ جهانی دوم شاخه‌ای را پدید آورد به نام انسان‌شناسی پزشکی (و اسامی مشابه دیگر) که هدف آن بررسی همه جانبه نظام‌های بهداشتی و پزشکی در انواع گوناگون فرهنگ‌ها (شهری، روستایی، قومی، نوین، سنتی، خرده‌فرهنگ‌ها و...) و گزارش و تحلیل روابط متقابل مردم با سازمان درمانی

و درمانگر در محیط اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و بومی خود بوده است (متین، ۱۳۸۹، ص. ۱۳).

پزشکی مردمی (قومی) به عنوان یکی از شاخه‌های فرعی انسان‌شناسی پزشکی، خود دانشی میان رشته‌ای است و طبعاً مستلزم به کارگیری و مشارکت علوم مختلفی همچون علوم گیاهی، علوم پزشکی، علوم اجتماعی و به ویژه مردم‌شناسی است (مکاری، ۱۳۹۴، چکیده).

بنابراین عقاید و باورهای اقوام مختلف درمورد بیماری‌ها و روش‌های درمان آن‌ها، همچون استفاده از گیاهان، جانوران و مواد معدنی، «اعمال یدای^۵» باورهای درمانی (مانند «پرخوانی^۶ و...» برداشت‌ها و تصورات آنان درمورد عملکرد اندام‌ها و اعضای مختلف بدن انسان، تصورات آنان درمورد علل بیماری‌ها و همچنین درمورد اجرای آیین‌ها و مراسم گوناگون جهت بهبود بیماری‌های متعدد از مباحثی به شمار می‌روند که در حیطه علم دانش پزشکی مردمی قرار دارند. این عقاید و باورها بخش مهمی از میراث فرهنگ پزشکی قومی هر کشور محسوب می‌شوند (همان، ص. ۴۶).

انسان‌شناسی پزشکی به ما می‌آموزد که سیستم‌های درمانی مختلف، پاسخ‌هایی فرهنگی به پدیده جهانی بیماری هستند. این سیستم‌ها اغلب به علت‌شناسی بیماری می‌پردازند که می‌تواند بسیار گسترده‌تر از عوامل آسیب‌شناسی صرف باشد؛ علت‌هایی مانند چشم‌زخم، نفوذ ارواح خبیثه یا کمبودهای اخلاقی^۷.

در عصر حاضر، اگرچه با دانش پزشکی نوین بسیاری از درمان‌های بومی و سنتی پذیرفته نیست و بسیاری از روش‌های درمانی عامیانه فاقد اثربخشی قابل اندازه‌گیری و حتی خطرناک است، اما به نظر می‌رسد تنها دلیلی که به اثرگذاری درمان‌های سنتی

از داغ کردن تا پلاسیبو... _____ مجبویه مجیدی‌نیا و همکار

می‌انجامیده، باورهای ذهنی بوده است. پدیده‌ای که امروزه «اثر پلاسیبو» یا «دارونما» نامیده شده است.

«دارونما، دارویی از جنس باور است و ماده مؤثره آن یک عنصر شناختی و نه شیمیایی و فیزیکی است به کلی ذهن به اصطلاح علمی دانشمندان و پزشکانی که همه چیز را فروکاستنی به فرایندهای مادی می‌دانند، می‌آشوبد. اثر دارونما را از این جهت می‌توان فراگیرترین پدیده بالینی دانست که پیوند ذهن - بدن را باز می‌نمایاند و تمام پدیده‌های آسیب‌شناختی و درمانی روان‌تنی را بر مبنای سازوکارهای بنیادین آن می‌توان تبیین کرد (کرادین، ۱۳۹۰، ص. ۱۱).

تقریباً شکی نیست که باور بیمار و خانواده‌اش از درمانگر و توان نظام پزشکی، نقشی اساسی در مسیر درمان بازی می‌کند. همه نظام‌های پزشکی نمادها را به منظور تحریک و بروز باورها دستکاری می‌کنند، پس همه این نظام‌ها درگیر مراحل درمانی نمادین خواهند بود (متین، ۱۳۸۹، صص. ۴۰ - ۴۱).

اثر پلاسیبو یا دارونما در علم پزشکی، ماده خنثی و بی‌اثری است که هیچ اثر داروشناختی و فیزیولوژیک ندارد و مراد از آن اثر تلقینی و روان‌شناختی مثبت آن است. فردی که به این باور می‌رسد، بهبود علائم بیماری را تجربه می‌کند؛ تنها به این دلیل که باور دارد، درمانی واقعی را دریافت کرده است (ر. ک. اترک و خوشدل، ۱۳۹۳، ص. ۲۲).

پدیده پلاسیبو قرن‌ها قبل از آنکه دانشمندان به‌طور رسمی آن را مطالعه کنند، در پزشکی سنتی و درمان‌های عامیانه وجود داشت. در طول تاریخ، انسان‌ها برای درمان بیماری‌ها از روش‌هایی استفاده می‌کردند که ممکن بود هیچ اثر فیزیولوژیکی واقعی نداشته باشند، اما بیمارانی که به این روش‌ها اعتقاد داشتند، بهبود پیدا می‌کردند. اولین

اشاره‌های تاریخی به اثر پلاسیبو را می‌توان در متون پزشکی یونان باستان یافت. بقراط، پزشک یونانی، باور داشت که «باور و امید می‌تواند بیمار را درمان کند». همچنین، پزشکان دوران روم باستان مانند گالن به قدرت ذهن در تأثیرگذاری بر سلامت بدن اشاره کرده‌اند. آن‌ها معتقد بودند که تلقین و ایمان بیمار به پزشک یا درمان می‌تواند تأثیر بسزایی بر روند بهبودی داشته باشد. در قرون وسطی نیز شفاگران و کشیشان از روش‌هایی مانند دعا، طلسم و معجون‌های گیاهی برای درمان بیماری‌ها استفاده می‌کردند. بسیاری از این درمان‌ها از نظر علمی غیرمؤثر بودند، اما افراد بهبود می‌یافتند که می‌تواند نمونه‌ای از اثر پلاسیبو باشد (جانقریان، ۱۴۰۳).

اثر پلاسیبو بهبود علائم یک بیماری که ناشی از خود درمانی باشد، نیست، بلکه از اعتقاد بیمار به اثرگذاری درمان ناشی می‌شود. این اثر، قدرت باور و انتظار را بر فیزیولوژی بدن نشان می‌دهد. از نظر انسان‌شناختی، پلاسیبو یک پدیده روان‌شناختی و فیزیولوژیکی است که در آن باور و انتظار فرد به اثربخشی یک درمان (حتی اگر واقعی نباشد)، باعث ایجاد تغییرات مثبت در بدن و کاهش علائم بیماری می‌شود. این پدیده نشان می‌دهد که ذهن و جسم ارتباط تنگاتنگی دارند و مغز تحت تأثیر باورها می‌تواند موادی شیمیایی (اندروفین و دوپامین) برای تسکین درد و بهبود خلق‌وخو تولید کند.

۴-۱. تحلیل باورهای درمانی عامیانه در داستان شما که غریبه نیستید

۴-۱-۱. داغ کردن

شرح در داستان: «... فتیله پارچه آب‌نדיده یا مهره‌ای را داغ می‌کرد و روی پیشانی بچه‌ها می‌گذاشت که باد از کله‌اش بیرون برود. ...» (مرادی کرمانی، ۱۳۸۴، ص. ۴۰).

از داغ کردن تا پلاسیو... _____ مجبویه مجیدی‌نیا و همکار

«در گذشته داغ کردن اعضای بدن، یکی از تجربیات طبی و شیوه‌های مرسوم جوامع بشری در زمینه درمان بیماری‌ها بود که زمان و مکان پیدایش آن معلوم نیست» (غفرانی و تنهایی، ۱۳۹۲، ص. ۳۷). یکی از کاربردهای داغ کردن در گذشته برای درمان سردردهای مداوم، قسمت میانه سر را با مهره‌ای از جنس عقیق داغ می‌زدند به گونه‌ای که افزون بر مو، پوست سر نیز در آن نقطه می‌سوخت (ر. ک. جهانشاهی افشار، ۱۳۹۴، ص. ۱۷۶). مرادی کرمانی هم به این نوع درمان برای بیرون کردن باد از کله بچه‌ها اشاره می‌کند که پیشانی آن‌ها را با مهره‌ای داغ می‌کردند. «در میان مردم برخی مناطق ایران هنوز این نوع درمان به صورت غیررسمی رایج است که بیشتر در اندام‌های بیرونی به‌کار می‌رود» (غفرانی و تنهایی، ۱۳۹۲، ص. ۴۷). امروزه از منظر پزشکی مدرن، این عمل مردود و دارای خطرات شدیدی مانند سوختگی، عفونت و آسیب بافتی است. با پیدایش طب نوین، تکنولوژی درمان و روش‌های پیشرفته دیگر، این روش کاربردی ندارد و منسوخ شده است.

از منظر تحلیل کارکردی، این عمل را باید فراتر از یک درمان فیزیکی دانست. داغ کردن یک آیین نمادین برای بیرون راندن شر بیماری - که موجودیتی خارجی فرض می‌شود - است. برای خانواده، یک اقدام قاطع در برابر وضعیتی ناامیدکننده (بیماری کودک) محسوب می‌شود که به آن‌ها احساس توانمندی، کنترل شرایط و فعال بودن می‌بخشد و اضطراب ناشی از درماندگی را کاهش می‌دهد.

۴-۱-۲. درمان‌های نمادین و تعویذ

شرح در داستان: «شوهرعمه روی تکه‌ای از پوست خشک کدوی میراثی (کدوی کهنه که به کسی ارث رسیده باشد) دعا می‌نویسد. پوست را با نخ به گردنم آویزان می‌کند. خوب می‌شوم» (مرادی کرمانی، ۱۳۸۴، ص. ۱۰۶).

در میان عناصر متعدد فرهنگ عامه ایران، شیء‌باوری حضوری گسترده و ملموس در زندگی مردم دارد و بقایای آن همواره در میان توده مردم به جا مانده است. شیء‌باوری در ایران شامل اشیای طلسمی و تعویذی است که اغلب دارای پیشینه‌ای اسطوره‌ای و مذهبی بوده و مردم به نیروی مستتر در این اشیاء جهت جذب و نیروهای نیک و دفع نیروهای شر باور دارند و آن‌ها را به همراه آداب خاصی به کار می‌برند.

طلسم‌ها و تعاویذ که هر کدام در موقعیت و منظور خاصی مورد استفاده قرار می‌گیرند، دارای نیرویی جادویی - ماورائی چون روح انگاشته می‌شوند و پندار کلی بر این است که نصب و آویختن آن‌ها بر اموال، مکان‌ها و حمل آن توسط انسان یا حیوان موجب دفع بلا، بیماری و تعرض موجودات و نیروهای شریر است. طلسم و تعویذ را می‌توان از یک مقوله، اما گاهی با راهبردهایی کم و بیش متفاوت در نظر آورد؛ درحالی که کار تعویذ طرد و دفع امور نامطلوب است، طلسم باعث جلب امور مطلوب نیز می‌شود (عربستانی، ۱۳۸۷، ص. ۶۳۵).

از منظر پزشکی مدرن، هیچ رابطه مستقیمی بین نوشتن دعا روی پوست کدو و درمان سیاه سرفه وجود ندارد، اما از نظر تحلیل کارکردی در همین نقطه است که مفهوم اثر پلاسیبو معنا می‌یابد. باور عمیق کودک، خانواده و درمانگر به اثرگذاری این تعویذ، می‌تواند باعث تحریک سیستم ایمنی و کاهش علائم شود. داشتن یک محافظ (تعویذ)، ترس از بیماری را کاهش می‌دهد و مسئولیت درمان از فرد به یک ابزار قدرتمند ماورائی منتقل می‌شود و به بیمار و اطرافیانش این امید را می‌دهد که کاری انجام شده است. علاوه بر این، تعویذ به عنوان یک ابزار روان‌شناختی عمل می‌کند. ازجمله: کاهش اضطراب، انتقال بار بیماری و ایجاد امید.

از داغ کردن تا پلاسیو... _____ مجبویه مجیدی نیا و همکار

۳-۱-۴. اسپند دود کردن

اسپند مهم‌ترین تعویذ گیاهی در فرهنگ ایرانی است. سنت اسپند دود کردن - که کارکرد اصلی آن دفع چشم‌زخم و بلاست - اگرچه از نظر تاریخی ریشه‌ای نامشخص و از منظر علمی تأیید نشده دارد، هنوز هم در باور عمومی ایرانیان جایگاهی ویژه دارد و حتی برای محافظت از حیوانات نیز به‌کار می‌رود. همان‌گونه که در این داستان آمده است:

«گاو شب توی طویله پا به پا می‌شود. بی‌تاب است. سرش را به دیوار می‌زند. گردنش را با پوزه‌اش می‌خاراند. ننه بابا دشتی (اسپند) دود می‌کند...» (مرادی کرمانی، ۱۳۸۴، ص. ۱۳۵).

از دیرباز، اسپند را برای دفع چشم‌زخم در آتش می‌ریخته و دود آن را می‌پراکنده‌اند. این گیاه را به شیوه‌های گوناگون و با آیین‌های خاص، هم برای دفع چشم‌زخم و هم برای درمان بیماری‌ها و دردها به‌کار می‌برند که رایج‌ترین آن‌ها «اسپندگردانی» و «خال‌گذاری» است. «در مراسم اسفندگردانی که با ریختن دانه اسفند در آتش و خواندن وردهای موزون شعرگونه همراه است، واژگان وردها در خرده‌فرهنگ‌های ایران تفاوت‌هایی دارند، ولی همگی یک عقیده و پنداشت عمومی را با رمز و نشانه می‌رسانند» (بلوکباشی، ۱۳۸۹، صص. ۴۵۸-۴۵۹).

«از دیدگاه پزشکی نوین، «همه قسمت‌های گیاه سمی است و در حیوانات اهلی مسمومیت شدید ایجاد می‌کند، اما خاصیت ضدعفونی‌کنندگی دارد و در مقابله با عفونت‌های ویروسی و میکروبی مؤثر می‌باشد» (اسماعیلی‌نژاد و همکاران، ۱۳۸۹، چکیده). از نظر تحلیل کارکردی، این عمل یک آیین پاک‌سازی است. دود به‌عنوان یک نماد قدرتمند، فضای آلوده (هم از نظر فیزیکی و هم از نظر معنوی) را پاک می‌کند و یک حائل امنیتی در برابر نیروهای شر ایجاد می‌نماید. برای دامدار، انجام این آیین به‌منزله انجام

تمامی وظایف ممکن برای محافظت از سرمایه حیاتی خانواده است و اضطراب او را کاهش می‌دهد.

۴-۱-۴. اعتقاد به آتش

شرح در داستان: «... دستم را می‌گیرد و می‌برد سر کوچه، زیر درخت توت نجفعلی، آتش روشن می‌کند و مرا از روی آتش می‌پراند. زیر لب دعا می‌خواند. چه قدر دلم می‌خواست مریض شوم. مریض که می‌شدم، عزیز می‌شدم...» (مرادی کرمانی، ۱۳۸۴، ص. ۱۷۲). در اساطیر و باورهای ایرانی، آتش همواره جایگاهی دوگانه به‌عنوان نماد پاکی و عاملی درمانگر داشته است.

مغان زرتشتی در متون اوستایی و فارسی میانه پهلوی همواره توجهی خاص نسبت به دانش پزشکی داشتند و این دانش را از بُعد نظری مورد تحلیل قرار دادند، آنان با تفکرات دقیق و جامع معتقد بودند انسان از زمان‌های قدیم به طبیعت اطراف خود اهمیت زیادی می‌داد و به همین دلیل همواره چهار عنصر اصلی یعنی آتش، باد، خاک و آب جایگاه و اهمیت فراوانی در زندگی بشر داشته است (خوارزمی و محمودآبادی، ۱۳۹۷، ص. ۲۲). «طبق اعتقاد مردم باستان آتش و روشنایی به‌دلیل پاک‌کنندگی و فسادناپذیری کامل‌ترین نشان خداوندی هستند» (ملک ثابت، ۱۳۹۹، ص. ۵۹). آتش، نماد پاکی و پالایش در باور ایرانیان، هرگز آلوده نمی‌شود. علاوه بر پاک‌کنندگی، ایرانیان باستان بیماری را نتیجه برهم خوردن تعادل چهار عنصر آتش، باد، خاک و آب می‌دانستند. اصلی که امروزه نیز در کانون طب سنتی ایران جای دارد. «طبق اعتقادات مردم ایران باستان آتش باعث دوری بیماری و به‌عنوان یک پاک‌کننده بود که عنصری از آن در وجود انسان یافت می‌شد و برهم خوردن تعادل این عنصر در بدن انسان باعث بیماری می‌شد» (ابراهیمی حصاری و

از داغ کردن تا پلاسیبو... _____ مجبویه مجیدی‌نیا و همکار

گلشنی، ۱۴۰۳، ص. ۶). «ایرانیان باستان به‌خصوص مغان و پزشکان زرتشتی درمان‌هایی در مقابل بیماری که دلیل آن را افراط و تفریط این چهار عنصر در بدن انسانی می‌دانستند به‌کار می‌بردند» (بهنام‌فر و ابویی مهریزی، ۱۳۹۱، ص. ۴۱). حتی «بر این اساس مردم باستان در پخت غذا و میزان سردی و گرمی آن دقت و توجه زیادی داشتند» (کریستین سن، ۱۳۸۵، ص. ۳۰۲).

در فرهنگ ایرانی، آتش به‌عنوان عنصری درمانگر، کاربردهای آیینی متعددی داشته است. آیین‌های پاک‌سازی مانند گذر از روی آتش در چهارشنبه‌سوری - که نماد زدودن بیماری‌ها و آلودگی‌های روحی و جسمی است - و نیز دود کردن گیاهانی چون اسپند برای ضدعفونی و دفع چشم‌زخم، از مصادیق برجسته این نگرش است. مرادی کرمانی در داستان خود به باوری مشابه اشاره می‌کند: هنگامی که بیمار می‌شود، مادر بزرگش برای دور کردن بلا، او را از روی آتش می‌پراند. این عمل، بازتابی نمادین از نقش پاک‌سازی و محافظتی آتش در باور عامه است.

از دیدگاه پزشکی مدرن برخی از روش‌های درمانی با آتش نظیر داغ کردن مستقیم بدن و یا درمان بیماری‌ها با گذر از آتش، خطرناک و غیرعلمی است و ممکن است باعث سوختگی و عفونت شوند؛ همچنین فاقد اثربخشی علمی ثابت شده‌اند، اما گرمادرمانی برای دردهای عضلانی و ضدعفونی با حرارت (اتوکلاو) کاربرد علمی فراوانی دارد. از نظر تحلیل کارکردی گذر از آتش بیشتر جنبه نمادین دارد تا درمانی. این باورها نشان‌دهنده تلاش انسان برای درک پدیده بیماری، پیدا کردن راه‌های مقابله، ایجاد امید و معنابخشی به رنج‌هاست و این همان اثر پلاسیبو و درمان نمادین است.

۴-۵. مشک او (آب درمانی)

شرح در داستان: «توی خانه پدر زن عمو هستم ... فرخ کوچولوست. نزدیک به دو سال. از باغچه بیرون می‌آید. گریه می‌کند. گویا زنبوری دستش را گزیده است ... توی جیرفت آبی که از مشک می‌چکد روی زمین و گل می‌شود مشک او می‌گویند که برای زنبورگزیدگی خوب است. شاید برای مارگزیدگی هم خوب باشد. گریه فرخ که بند می‌آید بغلش می‌کنم» (مرادی کرمانی، ۱۳۸۴، ص. ۲۶۴).

استفاده از مواد طبیعی نظیر خاک رس، پیاز یا سیر تازه و روش‌های نمادین و آیینی مثل خواندن دعا و ورد یا مکیدن محل گزش از باورها و اقداماتی بود که در شهرها و روستاهای ایران مرسوم بود. در جنوب خراسان نیز «زنبورگزیده را نزد ملای محل می‌بردند تا برای نیش‌زده دعا بخواند. مقداری ماست چکیده روی محل گزیدگی می‌مالیدند» (ر. ک. مکاری، ۱۳۹۰، ص. ۵۹).

ممکن است از دیدگاه پزشکی نوین مدرک مستند علمی وجود نداشته باشد که نشان دهد آب مشک دارای خاصیت ضد سم یا ضد التهاب است. حتی استفاده از آب ممکن است باعث آلودگی ثانویه شود، اما از دیدگاه انسان‌پزشکی و روان‌درمانی اعتقاد به اثربخشی مشک او (آبی که از مشک می‌چکد) باعث فعال‌سازی سیستم ایمنی بدن می‌شود. انتظار ذهنی فرد از بهبود، ترشح اندورفین (مسکن طبیعی) را افزایش می‌دهد. اثر پلاسیبو در تکرار این باورها از طریق شرطی‌سازی فرهنگی، اعتماد جمعی ایجاد می‌کند. فرد با مشاهده یا تصور بهبود دیگران، به اثرگذاری آن باور پیدا می‌کند. همان‌گونه که مرادی کرمانی با عبارت «می‌گویند» به این انتقال شفاهی تجربیات اشاره می‌کند. حتی اگر این روش‌ها فاقد پشتوانه علمی باشند، از طریق ایجاد احساس کنترل و کاهش

از داغ کردن تا پلاسیو... _____ مجبویه مجیدی‌نیا و همکار

اضطراب (ناشی از گزیدگی)، کارکرد روان‌تنی دارند و به‌همین دلیل در بستر فرهنگی تداوم می‌یابند.

۴-۱-۶. اعتقاد به دعا

شرح در داستان: «مش ربابه پیش دعانویسی می‌رود که گوشهٔ میدان بساط دارد. دو تا دعا می‌گیرد، یکی برای پدرم که حالش بهتر شود و یکی هم برای من که به هر چیزی پيله می‌کنم، هر کاغذ پاره‌ای که کنار کوچه و خیابان است برمی‌دارم و می‌خوانم. می‌خواهد این چیزها از کله‌ام بپرد تا مثل پدرم نشوم» (مرادی کرمانی، ۱۳۸۴، ص. ۲۳۹).

اثر پلاسیو در اینجا نیز نشان می‌دهد که باور به دعای حک‌شده بر کاغذ، امید به بهبود را افزایش می‌دهد، زیرا بیمار معتقد است فردی با توانایی‌های خاص در حال درمان اوست. استفاده از نسخه و کتاب دعا به فرایند درمان شکلی رسمی و آیینی می‌دهد. این آیین‌مند بودن به خودی خود باعث ایجاد احساس امنیت و اعتماد در بیمار می‌شود. درواقع بیمار با سپردن مشکل به دعانویس، مسئولیت بهبود را به او محول می‌کند.

می‌توان نتیجه گرفت که دعانویسی به‌عنوان یک نهاد اجتماعی دارای مشروعیت فرهنگی، نیازهای درمانی جامعه را از طریق ابزارهای نمادین (مانند کاغذ دعا) پاسخ می‌دهد. این نهاد با فعال‌سازی باورهای درونی و کاهش ترس از توارث بیماری، به ایجاد آرامش عاطفی می‌انجامد. با این حال، این باور می‌تواند به غفلت از درمان پزشکی، سوءاستفادهٔ مالی از نیازمندان و تقویت باورهای غیرمنطقی منجر شود.

۴-۱-۷. کف‌بینی و طالع‌بینی

کف‌بینی، با پیشینه‌ای کهن و خاستگاه شرق باستان، در پی گسترش بازرگانی از طریق یونان به غرب راه یافت. با قدرت‌گیری مسیحیت، باور به کف‌بینی جادوگری تلقی

می‌شد؛ بنابراین ممنوع و پیروانش مجازات شدند. در نتیجه، کولی‌ها به دلیل کوچ‌نشینی و گریز از دسترسی آسان، حاملان و تداوم بخش این سنت شدند.

شرح در داستان: «کفتر، کف دست عمه را نگاه کرده بود و گفته بود: "به به چه روزگاری! همه زن‌های آبادی بهت حسادت می‌کنند. دکان شوهرت رونق می‌گیرد، باغ همسایه‌تان را می‌خرید. پهلودرد و سردردت کم‌کم خوب می‌شود. بچه‌ها ت بزرگ می‌شوند، کسی می‌شوند. عمه خوشحال و ذوق‌زده یک نعلبکی نرمه قند و یک پر چای به کفتر خانم کولی داده بود" ...» (مرادی کرمانی، ۱۳۸۴، ص. ۱۲).

باور به کف‌بینی، با وجود پایه غیرعلمی، کارکردهای روانی - فرهنگی پیچیده‌ای دارد. پیش‌بینی‌های مثبت - از رونق کسب و کار تا بهبود بیماری - با القای امید و کاهش اضطراب، احساس کنترل بر آینده را تقویت می‌کنند و با تأثیر بر هویت فردی و ارزشمندی اجتماعی، تصویر ذهنی فرد را ارتقا می‌بخشند. این فرایند، غالباً با مبادله‌ای نمادین (مانند پیشکش قند و چای) همراه است که بر پذیرش فرهنگی آن مهر تأیید می‌زند. با این حال، وابستگی روانی، تضعیف خودکارآمدی، و سوءاستفاده از افراد آسیب‌پذیر از پیامدهای منفی این باورهاست.

۴-۱-۸. فال گرفتن

شرح در داستان: «ننه بابا از حافظ خواندن‌ها و فال گرفتن‌ها و تعریف‌های عمو قاسم، چیزهایی یاد گرفته است» (همان، ص. ۹۹). «پدرم فال حافظ گرفته و دارد با صدای بلند غزلی از حافظ می‌خواند» (همان، ص. ۱۱۱).

از داغ کردن تا پلاسیوو... _____ مجبویه مجیدی‌نیا و همکار

کلمه فال «از جهت مفهوم کلی عبارت است از آنکه سرنوشت انسان را یا واقع‌ای را که روی‌دادنی است از روی نشانه‌هایی که آن‌ها را امور غیبی می‌شمارند، پیش‌بینی و پیش‌گویی کنند» (زرین‌کوب، ۱۳۸۳، ص. ۲۵۶).

فال و کف‌بینی «از قدیم در مشرق‌زمین رواج داشته است و عامه مردم در مواقع دودلی، نگرانی و درماندگی به رهنمایی کاهنان و ساحران دست به این کار می‌زده‌اند. ... فال نیز که هم اکنون در شهرهای ما با تفاوت‌هایی چند بیش و کم هنوز رایج است، حکایت از قوت و رسوخ این رسم کهن دارد و نشان می‌دهد چگونه در همه جا در هنگام درماندگی مردم به "غیب" و کسانی که خود را واقف از اسرار آن نشان می‌دهند، پناه می‌برند» (زرین‌کوب، ۱۳۸۳، صص. ۲۵۵-۲۵۶).

فال گرفتن با غزل حافظ، نشان‌دهنده نظام خرد جمعی فرهنگی است که پاسخ نمادین به نیازهای روانی می‌دهد. حکمت زندگی را از طریق شعر منتقل و انسجام اجتماعی را تقویت می‌کند. ایجاد معناداری و ارتباط با متون کهن، اتصال به سنت فرهنگی از طریق اشعار حافظ، ایجاد حس تداوم تاریخی و پیوند با گذشتگان و تقویت هویت فرهنگی از طریق مشارکت در آیین‌های جمعی از اثرات پلاسیوو است که می‌تواند استرس و اضطراب را از طریق تفسیر مثبت رویدادها (به کمک اشعار حافظ) کاهش دهد. از طریق حکمت‌های اشعار، آموزش غیرمستقیم برای انتقال ارزش‌های فرهنگی به نسل جوان انجام می‌گیرد.

اثر پلاسیوو با کشف سازوکارهای پنهانِ باورهای عامیانه، پنجره‌ای به ژرفای فرهنگ ایرانی می‌گشاید و درک ما را از لایه‌های پنهانِ آن عمق می‌بخشد. آیین‌های فرهنگی مانند فال گرفتن از دیوان حافظ می‌توانند از ابزارهای قدرتمند معناسازی و منابع تاب‌آوری روانی در مواجهه با چالش‌های زندگی باشند.

۹-۱-۴. نظر گرفتن

چشم‌زخم، قدیم‌ترین و احتمالاً فراگیرترین و رایج‌ترین باور فراعلمی بشر در سراسر جهان است. اگرچه در دوران جدید و در فرایند روزافزونِ عرفی شدن، از بسیاری از حوزه‌های زیست جهان بشری عقب نشسته است و اکنون بیشتر به‌مثابه باوری عامیانه حضور دارد.

باور به چشم‌زخم، باوری توجیه‌کننده است؛ مردم در گذشته هنگامی که نمی‌توانستند توضیح علمی برای یک اتفاق بد پیدا کنند، آن را به چشم‌زخم نسبت می‌دادند. بنابراین، باوجود برخی تلاش‌ها برای یافتن سرچشمه این باور و نشان دادن مسیر اشاعه آن به نقاط دیگر، چشم‌زخم را باید باوری نوعی دانست که در همه حوزه‌های تمدنی به‌طور اصیل پدید آمده و در جریان فربه شدن‌های مکرر، از اخذ و اقتباس‌های میان‌فرهنگی تأثیر پذیرفته است (موسی‌پور، ۱۳۸۷، ص. ۱۸).

این باور در ادبیات ما نیز دیده می‌شود. «در کهن‌ترین متون فارسی، یعنی اندرزنامه‌های پهلوی به مضامین و نصایحی برمی‌خوریم که انسان‌ها را از نزدیکی و هم‌صحبتی با شورچشمان بازداشته است» (ده‌بزرگی، ۱۳۸۱-۱۳۸۲، صص. ۵-۶).

در داستان چنین آمده است:

خاله ماهرخ نظر می‌گیرد. هر کس از در خانه‌اش تو می‌رود، خصوصاً، بچه‌ها دستمال ابریشمی دور سرش می‌بندد. بعد از چند دقیقه بازش می‌کند، سرش را به نوک انگشت‌های دستش گیر می‌دهد و آن را می‌کشانند. از روی ساعدش می‌کشاند تا آرنج و دعا می‌خواند، بازش می‌کند، تاش می‌کند، انگار چیزی توی دستمال رفته که مواظب است نیفتد. بعد دستمال را می‌برد لب باغچه می‌تکاند. گاهی هم توی آن زاج می‌گذارد و می‌اندازد توی منقل، بین آتش‌ها. آن وقت آدمی که پیش خاله رفته تا آخر سال چشم

از داغ کردن تا پلاسیو... _____ مجبویه مجیدی نیا و همکار

نمی خورد. اگر هم خورده و مریض شده، خوب می شود. خاله ماهرخ نظر مرا می گیرد...
(مرادی کرمانی، ۱۳۸۴، ص. ۲۰).

در این آیین، نمادها سیستم خوددرمانی بدن را فعال می سازد. امید و باور به بهبود را تقویت می کند و از طریق کنترل احساسات، آرامش ایجاد می نماید. دستمال ابریشمی، نماد پاکی و ظرافت؛ آتش و آب، نماد پاک سازی در فرهنگ ایرانی و زاج، نماد خاصیت ضد عفونی کنندگی در باور عامه دارد. آیین مندسازی تکرار حرکات نمادین (بستن و باز کردن دستمال، کشیدن به سمت آرنج)، جذب «نظر» به دستمال (حرکات کش سانی)، انتقال بیماری به طبیعت (تکاندن دستمال لب باغچه) و سوزاندن نمادین بیماری (انداختن در آتش)، با کاهش اضطراب ناشی از ترس از چشم زخم و انتظار بهبود، باور مثبت به وجود می آورد. این تحلیل نشان می دهد که آیین های سنتی می توانند کارکردهای مهم روانی - اجتماعی داشته باشند، حتی اگر از نظر علمی اثربخشی مستقیم نداشته باشند.

۴-۱-۱۰. مهره سبز برای دفع چشم زخم

«زن قنبر اعتقاد دارد که مبادا چشم آدم ناپاک به بادیه شیر بیفتد و شیر گاو خشک شود ... به شاخ گاو هم چند مهره سبز آویزان کرده است» (مرادی کرمانی، ۱۳۸۴، صص. ۱۲۰-۱۲۱).

«در کتاب *روایت پهلوی* استفاده از مهره های گوناگون جهت نیل به بسیاری خواسته ها توصیه شده است. همراه داشتن مهره سبز استقبال از پیشآمدهای خوب است» (میرفخرایی، ۱۳۹۰، ص. ۳۵۸).

می توان کارکرد باور به چشم زخم را با اثر پلاسیو تبیین کرد. چشم زخم تهدیدی نامرئی است و استفاده از مهره سبز به عنوان ابزار محافظت، حس امنیت روانی را ایجاد

می‌کند. رنگ سبز در فرهنگ ایرانی نماد برکت و سلامت و مهره به‌عنوان ابزاری برای دفع چشم‌زخم است.

۴-۱۱. باور جن

جن در باور عامه از گذشته‌ها وجود داشته است. تصور بیشتر مردم از جن به‌عنوان موجودی فرمانبر است. اقدامات خاصی برای جلوگیری از آزارشان و یا احضار آنها انجام می‌شود. آنها را با نام‌های خاصی مثل از ما بهتران و عزیزان یاد می‌کنند تا از احضار ناخواسته آنها که ناشی از ذکر نام آنها است جلوگیری نمایند. همچنین سوت زدن، تحریک آنها با پرتاب سنگ، ریختن خاکستر یا آب گرم بدون ورد لازم، سوزاندن تخم مرغ و پوست پیاز با هم و یا کارهایی مانند جارو زدن بی‌مورد در شب باعث احضار آنها می‌شود. به طور کلی برای در امان ماندن از گزند جن و دور نگه داشتنش، "بسم الله الرحمن الرحیم" می‌خوانند. بعضی از زمان‌ها در هفته گزند جن‌ها افزایش می‌یابد؛ مخصوصاً شب‌های شنبه و سه‌شنبه، آنها با خطر یا آسیبی که برای مردم ایجاد می‌کنند، باعث حوادث یا بیماری می‌شوند و یا مصیبت به بار می‌آورند (امیدسالار، ۲۰۰۰، صص. ۱۰۰-۱۱۵).

شرح در داستان:

به درخت بزرگ گل نسترن که حالا گل ندارد، نگاه می‌کند. - صدای بزن و بکوبشونو می‌شنوی؟ عروس آوردن. نمی‌پرسم کی بزن و بکوب می‌کند و کی عروس آورده، می‌دانم. قصه خیالی و دیدنی ننه بابا را از درخت بزرگ گل نسترن، که آغ بابا کاشته بوده، بارها شنیده‌ام. «از ما بهترون» بیشتر شب‌ها عروسی‌شان را آنجا زیر درخت برگزار می‌کردند. بعضی وقت‌ها هم عزا داشتند. ننه بابا صبح می‌رفت و زیر درخت را آب و

از داغ کردن تا پلاسیبو... _____ مجبویه مجیدی‌نیا و همکار

جارو می‌کرد، آن وقت‌ها که جونی داشت، قر می‌زد که بی‌انصاف‌ها می‌زنن و می‌خونن و می‌ریزن و می‌پاشن، زیر دست و پاشونو هم تمیز نمی‌کنن. گاهی صدای گریه و شیون‌شان را هم می‌شنید، که من نمی‌شنیدم. باور داشت هر چه به گوش من خواند که سر و صداشان را بشنوم، نشنیدم. فقط صدای باد را می‌شنیدم... (مرادی کرمانی، ۱۳۸۴، صص. ۲۰۳-۲۰۴).

این باورها در بافت داستان، نه خرافه محض، بلکه نظام معناسازی فرهنگی هستند که به شخصیت‌ها کمک می‌کنند جهان پیرامون خود را درک و سازماندهی کنند. باور به جن و آیین‌های مرتبط با آن نظام معناسازی فرهنگی برای مواجهه با ناشناخته‌هاست که اثرات واقعی ایجاد می‌کند و کارکردهای روانی - اجتماعی مهمی دارد. باور به جن در اسلام هم ریشه دارد (سوره جن در قرآن). بنابراین، باور مذهبی هم اثر پلاسیبو را دوچندان می‌کند. تحلیل مذکور نشان می‌دهد که فرهنگ و روان انسان درهم تنیده‌اند. باورها می‌توانند اثرات عینی بر سلامت داشته باشند و درک این نظام‌ها به مراقبت جامع‌تر سلامت کمک می‌کند.

مادر بزرگ، به‌عنوان حافظ و انتقال‌دهنده فرهنگ عامه است که برای کودک، تبیین‌کننده مرز بین جهان انسانی و ماوراءالطبیعه است. ذهن کودک بین واقعیت و خیال در نوسان است. مرادی کرمانی با مهارت خاصی این باورها را بدون قضاوت روایت می‌کند و از آن‌ها برای نشان دادن پیچیدگی جهان کودکانه راوی استفاده می‌کند. باور به جن به رویدادهای غیرقابل توضیح معنا می‌بخشد و این معناگذاری اضطراب ناشی از ناشناخته‌ها را کاهش می‌دهد. کاهش اضطراب خود باعث بهبود شرایط روانی می‌شود.

۴-۱۲. ناخن کوتاه کردن و شانه کردن مو

«ننه بابا و آغ بابا روز جمعه ناخن‌هاشان را می‌گرفتند و می‌دادند به من که ببرم پای پاشنه در خانه بریزم. ننه بابا عقیده داشت که موها و ناخن‌ها پیش ما امانت‌اند. آن دنیا باید تحویل‌شان بدهیم» (همان، ص. ۱۵۱).

موهایش را شانه می‌کند، موهای پیر و سست و سفید کنده می‌شوند. لای دندان‌های شانه چوبی گیر می‌کنند. آن‌ها را از دندان‌های شانه می‌گیرد. توی دستش می‌چاله می‌کند، می‌کند توی ترک دیوارهای خشت و گلی و می‌گوید این‌ها امانت خداست (همان، ص. ۱۷۷).

انجام مراسم در روز جمعه به‌عنوان یک آیین منظم، حس کنترل بر امور به ظاهر پیش‌پاافتاده را ایجاد می‌کند و یک عمل عادی به مراسمی معنادار تبدیل می‌شود. باور به اینکه ناخن‌ها امانت هستند، القای این احساس است که امور به جایگاه صحیح بازگردانده می‌شوند. این باور در داستان مرادی کرمانی، پاسخی فرهنگی به اضطراب‌های وجودی است. از طریق پلاسیبو اثرات روانی مثبت ایجاد می‌کند. تبدیل امور دنیوی به اموری مقدس و باور به اینکه امانت‌ها برگردانده می‌شوند، ایجاد آرامش روانی درباره مرگ و نیستی می‌کند. می‌توان به این نتیجه رسید که تبدیل امور ساده و پیش‌پاافتاده زندگی به باور مذهبی اثر پلاسیبو را دوچندان می‌کند.

۴-۱۳. اذان گفتن

مرادی کرمانی از اذان گفتن به‌عنوان ابزار روانی مقابله با شرایط غیرقابل کنترل (سیل) یاد کرده و می‌گوید: «سیل که می‌آمد، پدرم می‌رفت روی بام و اذان می‌گفت. پیش خدا التماس می‌کرد. همه در می‌رفتند ولی او می‌ماند» (همان، صص. ۹۳-۹۴).

از داغ کردن تا پلاسیبو... _____ مجبویه مجیدی نیا و همکار

۴-۱۴. نفرین حیوانات

«به نفرین پرنده‌ها و حیوان‌ها زیاد اعتقاد داریم. هنوز گربه‌ای که نفرینم کرد به یاد دارم» (همان، ص. ۸۸).

رعایت حق و حقوق حیوانات، خصوصاً در روایات اسلامی بسیار به چشم می‌خورد و دوست‌ورزی با حیوانات نشانه‌ای از ایمان دانسته شده است. این باور با داشتن ریشه‌های دینی و فرهنگی، هنوز هم در بین مردم جوامع گوناگون وجود دارد. تقدس برخی حیوانات در ایران باستان و اعتقاد به فره جانوری و باور به ارتباط حیوانات با جهان ماوراء از دوران پیش از اسلام در اساطیر ایرانی وجود داشته است. از این رو نفرین حیوانات از گذشته‌های دور در میان ایرانیان به عنوان باور پذیرفته شده است. این تحلیل نشان می‌دهد که باور به نفرین حیوانات، تنها یک خرافه نیست، بلکه صورت نمادین خرد جمعی برای حفظ تعادل در نظام انسان - طبیعت است.

۴-۱۵. سرخوری

برخی باورها درست نقطه مقابل اثر پلاسیبو هستند و زمانی رخ می‌دهند که انتظارات منفی و باورها به تشدید علائم یا ایجاد بیماری منجر می‌شوند. به این حالت، اثر «نوسیبو» گفته می‌شود. احساس سرخوری، باور منفی ایجاد می‌کند که شخص گناه خود را می‌پذیرد و هویت خود را با آن بازتعریف می‌کند؛ دقیقاً مانند اثری که نوسیبو در پزشکی دارد.

«نفسش بند آمد. سرفه‌های ناجور کرد. خاله ماهرخ که آمده بود عیادت، رو کرد به من: پاتو که گذاشتی تو این خونه فقر و بیچارگی و مرگ آوردی، با اون پیشونیت» (همان، ص. ۱۲۳).

«معنی نگاهشان را می دانم. می گویند سرخوری. سکینه که برایمان نان می پخت، می گوید: اون از مادرش، اون از پدرش، اینم از آغ باباش، دیگه سر چه کسی رو می خوای بخوری؟ بدپیشونی!» (همان، ص. ۱۲۵).

پس از این اتهامات، راوی خود مصیبت می شود. او از قربانی شرایط به منشأ نحوست تغییر هویت می دهد. این دقیقاً همان کاری است که نویسیو می کند. تبدیل کردن فرد به مجسمه ای از بدبیری موروثی، به طوری که جامعه او را نه به چشم یک انسان نیازمند به حمایت، بلکه به چشم یک حامل عفونت معنوی ببیند که باید از او دوری کرد.

۵. نتیجه

داستان شما که غریبه نیستید اثر هوشنگ مرادی کرمانی، اگر چه زندگی نامه خودنوشت نویسنده و برشی از وقایع کودکی و نوجوانی اوست، باورها و اعتقادات عامیانه مردم سیرج کرمان را نیز بیان می کند. اعتقاداتی که کم و بیش، باور مردمان بسیاری از شهرها و روستاهای ایران زمین بوده و هست. پژوهش پیش رو به بررسی تطبیقی باورها و روش های درمانی عامیانه در این داستان از نظرگاه پزشکی نوین می پردازد.

پزشکی نوین در اوج پیشرفت تکنولوژیک خود، گاهی بُعد انسانی و معنوی بیماری را فراموش می کند. مطالعه این آیین ها به ما یادآوری می کند که درمان، فقط مبارزه با عوامل بیماری زا نیست، بلکه شامل مرهم نهادن بر روان مضطرب بیمار و جامعه پیرامون او نیز هست. به بیان دیگر، پزشکی نوین می تواند با به رسمیت شناختن قدرت باور و انتظار (اثر پلاسیبو) و اهمیت رابطه وسیع پزشک و بیمار، خود را به سمت یک الگوی جامع نگرتر که به ابعاد زیستی - روانی - اجتماعی بیماری می پردازد، سوق دهد. آثار مرادی کرمانی، در این میان، نه یک کتاب پزشکی، که یک سند ارزشمند انسانی برای درک این ابعاد پیچیده است و مطالعه چنین آثاری به ما یاری می رساند تا فرهنگ عامه را

از داغ کردن تا پلاسیوو... _____ مجبویه مجیدی نیا و همکار

بدون قضاوت و داوری بفهمیم، نیازهای روانی پنهان را شناسایی و پیچیدگی روابط انسانی را درک کنیم.

پی‌نوشت‌ها

1. medical anthropology
2. health psychology
3. placebo effect studies
4. placebo effect

۵. در اعمال یدای می‌توان از حجامت، فصد و... نام برد.

۶. پُرخوانی، یا پری‌خوانی، آیینی کهن در میان ترکمن‌ها برای خارج کردن ارواح خبیث یا جن‌های مولد بیماری‌های روحی و روانی از تن بیماران روان‌پریش (وجدانی، ۱۳۹۸، ج ۲).

۷. مانند ترس

منابع

ابراهیمی حصاری، م.، و گلشنی، ع. (۱۴۰۳). بازتاب اهمیت آتش‌درمانی در ایران دوران باستان (با محوریت متون زرتشتی). *تاریخ فرهنگ ایران*، ۲، ۱۷۵-۱۸۷.

اترک، ح. و خوشدل روحانی، م. (۱۳۹۳). دارونما و فریب بیمار. *اخلاق در علوم و فناوری*، ۴، ۲۱-۳۰.

اسماعیلی‌نژاد، م. و نیک‌نیا، س. و اسماعیلی‌نژاد، ف. و مظاهری، س. (۱۳۸۹). «بررسی خواص آلکالوئیدهای گیاه اسپند». در *سومین همایش ملی گیاهان دارویی*، مازندران: جهاد دانشگاهی مازندران.

امیدسالار، م. (۲۰۰۰). جن. در *دانشنامه ایرانیکا*، ۱۰۰-۱۱۵.

بلوکباشی، ع. (۱۳۸۹). در فرهنگ خود زیستن و به فرهنگ‌های دیگر نگریستن (سی‌گفتار درباره فرهنگ). تهران: گل آذین.

بهنام‌فر، م.ح. و ابویی مهریزی، ن. (۱۳۹۱). پزشکی و روش‌های بهداشتی - درمانی در متون کهن ایرانی. پژوهش در تاریخ، ۴، ۲۳-۵۲.

جانقربان، م.ح. (۱۴۰۳). اثر پلاسیبو: آیا قدرت ذهن می‌تواند جای درمان را بگیرد؟

< <https://www.nihadacademy.com/placebo-effect/> 1403/12/14 >

جهانشاهی افشار، ع. (۱۳۹۴). داغ از نشان تا درمان. فرهنگ و ادبیات عامه، ۵، ۱۶۱-۱۸۴.
خوارزمی، ح. و محمودآبادی، ل. (۱۳۹۷). چهار آخشیج در اوستا، فصلنامه زند، ۵۴-۵۵، ۲۱-۳۶.

ده بزرگی، ژ. (۸۲-۱۳۸۱). چشم‌زخم در باور و فرهنگ ایرانیان. چیستا، ۱۹۶ و ۱۹۷، ۴۵۷-۴۶۱.

زرین‌کوب، ع. (۱۳۸۳). یادداشت‌ها و اندیشه‌ها: از مقالات، نقدها و اشارات. تهران: سخن.
شیری، م. (۱۴۰۲). شما که غریبه نیستید (ردپای اساطیر، افسانه‌ها، خرافات و جادوگری در داستان شما که غریبه نیستید). پژوهشنامه بختیاری‌شناسی و اقوام ایرانی، ۲، ۱۷۳-۲۰۰.
طالبی‌نژاد، ا. (۱۳۸۴). مرا دادند به یک بزغاله شیر، نگاهی به کتاب تازه مرادی کرمانی شما که غریبه نیستید. ماهنامه هفت، ۲۱، ۶۴-۶۶.

عربستانی، م. (۱۳۸۷). تعویذ. در دائرةالمعارف بزرگ اسلامی. تهران: مرکز دائرةالمعارف بزرگ اسلامی.

غفرانی، ع. و تنهایی، ن. (۱۳۹۲). شیوه درمانی داغ کردن و جایگاه و اهمیت آن در تاریخ پزشکی مسلمانان. تاریخ اسلام و ایران دانشگاه الزهرا (س)، ۱۸، ۳۷-۴۹.

فیضی، ک. (۱۳۸۸). هوشنگ دوم: گفت‌وگو با هوشنگ مرادی کرمانی. تهران: اطلاعات.
کرادین، ر. ا. (۱۳۹۰). اثر دارونما و نیروی شفای ناهشیار. برگردان ش. رفیعیان. تهران: فرا روان.
کرسیتین س. آ. (۱۳۸۵). ایران در زمان ساسانیان. ترجمه رشید یاسمی، تهران: صدای معاصر.
متین، پ. (۱۳۸۹). انسان‌شناسی در پزشکی، آشنایی با انسان‌شناسی پزشکی. تهران: سفیر اردهال.
محبوب، م.ج. (۱۳۹۰). ادبیات عامیانه ایران. مجموعه مقالات درباره افسانه‌ها و آداب و رسوم مردم ایران. به کوشش ح. ذوالفقاری. تهران: چشمه.

از داغ کردن تا پلاسیو... _____ مجوبه مجیدی نیا و همکار

محمدنژاد، م.، و پرهام، م. (۱۳۹۸). واکاوی فولکلور در شما که غریبه نیستید هوشنگ مرادی کرمانی. هفتمین همایش ملی متن‌پژوهی/ ادبی با عنوان نگاهی تازه به ادبیات کودک و نوجوان. اسلامشهر: دانشگاه آزاد اسلامی.

محمدنژاد، م.، و جنیدی، ف. (۱۴۰۲). نگاهی بر طب عامیانه و درمان سنتی در آثار هوشنگ مرادی کرمانی. چهاردهمین همایش ملی متن‌پژوهی/ ادبی. تهران.

مرادی کرمانی، ه. (۱۳۸۴). شما که غریبه نیستید. تهران: معین.

مکاری، م. (۱۳۹۰). بررسی شیوه‌های درمان سنتی با داروهای غیر گیاهی (مطالعه موردی گناباد، تربت جام، تایباد و خواف). فصلنامه تاریخ پزشکی، ۶، ۴۳-۶۷.

ملک ثابت، ف. (۱۳۹۹). نشانه‌شناسی نقش مایه عناصر چهارگانه در ایران باستان. دو ماهنامه علمی تخصصی پژوهش در هنر و علوم تخصصی، ۷، ۵۱-۶۲.

موسی‌پور، ا. (۱۳۸۷). چشم‌زخم. در دانشنامه جهان اسلام. ۱۲، ۱۸-۲۵.

میرفخرایی، م. (۱۳۹۰). روایت پهلوی. تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.

وجدانی، ب. (۱۳۹۸). پُرخوانی. در دائرةالمعارف بزرگ اسلامی. تهران: مرکز دائرةالمعارف بزرگ اسلامی.

هاشمی، م. (۱۳۸۶). نگاهی به زندگی و آثار هوشنگ مرادی کرمانی: نویسنده‌ای برای کودکان و برای سینما. مجله نقد سینما، ۴۹، ۲۸-۳۳.

References

- Arabestani, M. (2008). Amulet (*Ta'wīdh*). In *The Great Islamic Encyclopedia*. Center for the Great Islamic Encyclopedia. [In Persian].
- Atrak, H., & Khoshdel Rouhani, M. (2014). Placebo and deception of the patient. *Ethics in Science and Technology*, 4, 21-30. [In Persian].
- Behnamfar, M. H., & Abouei Mehrizi, N. (2012). Medicine and health-care and therapeutic methods in ancient Iranian texts. *Research in History*, 4, 23-52. [In Persian].
- Bolukbashi, A. (2010). *Living in one's own culture and looking at other cultures: Thirty essays on culture*. Golazin. [In Persian].
- Christensen, A. (2006). *Iran under the Sasanians* (translated by Rashid Yasemi). Sedaye Moaser. [In Persian].

- Dehbozorgi, Z. (2002–2004). The evil eye in Iranian beliefs and culture. *Chista*, 196–197, 457–461. [In Persian].
- Ebrahimi Hessari, M., & Golshani, A. (2024). The reflection of the significance of fire therapy in ancient Iran: With an emphasis on Zoroastrian texts. *History of Iranian Culture*, 2, 175–187. [In Persian].
- Esmailinejad, M., Niknia, S., Esmailinejad, F., & Mazaheri, S. (2010). A study of the properties of alkaloids in *Peganum harmala*. In *Proceedings of the Third National Conference on Medicinal Plants*. Academic Center for Education, Culture and Research, Mazandaran Branch. [In Persian].
- Feizi, K. (2009). *Houshang II: A conversation with Houshang Moradi Kermani*. Etella'at. [In Persian].
- Ghofrani, A., & Tanhaei, N. (2013). Cauterization as a therapeutic method and its position and significance in the history of Muslim medicine. *History of Islam and Iran*, 18, 37–49. [In Persian].
- Hashemi, M. (2007). A look at the life and works of Houshang Moradi Kermani: A writer for children and for cinema. *Cinema Criticism*, 49, 28–33. [In Persian].
- Jahanshahi Afshar, A. (2015). Cauterization: From marking to treatment. *Culture and Folk Literature*, 5, 161–184. [In Persian].
- Janghorban, M. H. (2024). *The placebo effect: Can the power of the mind replace treatment?* Nihad Academy.
<https://www.nihadacademy.com/placebo-effect/> [In Persian].
- Kharazmi, H., & Mahmoudabadi, L. (2018). The four elements in the Avesta. *Zand Quarterly*, 54–55, 21–36. [In Persian].
- Kradin, R. A. (2011). *The placebo response and the power of unconscious healing* (translated by S. Rafieian). Fararavan. [Persian translation].
- Mahjoub, M. J. (2011). *Iranian folk literature: A collection of essays on Iranian legends, traditions, and customs* (H. Zolfaghari, Ed.). Cheshmeh. [In Persian].
- Maleksabet, F. (2020). A semiotic study of the motif of the four elements in ancient Iran. *Research in Art and Specialized Sciences*, 7, 51–62. [In Persian].
- Matin, P. (2010). *Anthropology in medicine: An introduction to medical anthropology*. Safir Ardehal. [In Persian].
- Mirfakhraei, M. (2011). *The Pahlavi Rivayat*. Institute for Humanities and Cultural Studies. [In Persian].

- Mohammadnejad, M., & Joneidi, F. (2023). An overview of folk medicine and traditional healing in the works of Houshang Moradi Kermani. In *Proceedings of the Fourteenth National Conference on Literary Textual Studies*. [In Persian].
- Mohammadnejad, M., & Parham, M. (2019). An analysis of folklore in Houshang Moradi Kermani's *You Are No Stranger*. In *Proceedings of the Seventh National Conference on Literary Textual Studies: A New Perspective on Children's and Young Adult Literature*. Islamic Azad University. [In Persian].
- Mokari, M. (2011). A study of traditional therapeutic methods using non-herbal remedies: A case study of Gonabad, Torbat-e Jam, Taybad, and Khaf. *Journal of Medical History*, 6, 43–67. [In Persian].
- Moradi Kermani, H. (2005). *You are no stranger*. Moein. [In Persian].
- Mousapour, A. (2008). The evil eye. In *Encyclopedia of the World of Islam* (Vol. 12, pp. 18–25). [In Persian].
- Omidshah, M. (2000). Jinn. In *Encyclopaedia Iranica* (pp. 100–115).
- Shiri, M. (2023). *You Are No Stranger*: Traces of myths, legends, superstitions, and magic in the narrative. *Research Journal of Bakhtiari Studies and Iranian Ethnic Groups*, 2, 173–200. [In Persian].
- Talebinejad, A. (2005). "They gave me to a goat to nurse": A review of Moradi Kermani's new book *You Are No Stranger*. *Haft Monthly*, 21, 64–66. [In Persian].
- Vejdani, B. (2019). Purkhani [Shamanic Healing Ritual]. In *The Great Islamic Encyclopedia*. Center for the Great Islamic Encyclopedia. [In Persian].
- Zarrinkoub, A. H. (2004). *Notes and reflections: Essays, critiques, and observations*. Sokhan. [In Persian].

